

A felelős szerkesztő jegyzete

A Színház-Dráma-Nevelés módszertani hétvége hagyományos novemberi programjára jelentkezők száma messze túlszaladt azon, amit a szervezők előzetesen vártak. Igaz, rendkívül gazdag választék jött össze, hiszen – átlagban – másfél órás program, a felkért, meghívott előadók, foglalkozás- vagy tréningvezetők között számos nagy név szerepelt. Voltak olyan programsávok, amikor látható volt, hogy a párhuzamosan futó tréningeknél a szervezők nem főműsorban és rétegprogramban gondolkodtak, hanem a mi szakterületünkön jelentős alkotókat helyeztek egymás mellé, amikor nem lehetett olyant választani, hogy az ne legyen nagyon jó. Nos, ez a program hozott be kb. háromszáz főt – ráadásul a vendégek jelentős része mindkét nap ott volt. Ez a régi szép időket idéző látogatottság (a „régiszip” jelen esetben: a tanítási dráma hazai kezdetei, amikor hóban-fagyban állt a Marczibányi téri épületen kívül a bejutni szándékozók hosszú sora). Jelentős változás volt az előző évekhez viszonyítva, hogy a kétnapos rendezvény nyitó napjára, a hagyományosan kevésbé látogatott péntekire most sokkal többen jelentkeztek – közel kétszer annyian, mint tavaly.

De az igazi meglepetés az volt, amikor észrevettük, hogy a regisztrálók népes csoportjának egyesületi tagjaink csak a töredékét tették ki: vagyis sokan jöttek olyanok, akiket nem a mi civilszervezetünk élete, nem az egyesülethez való kötődés (és nyilván nem az éves közgyűlés...) hozott ide, hanem csak és kizárólag a szakmai program. Az arány ebben az évben a *nem tagok* javára erősen eltolódott.

(Amellett, hogy ez öröm, mert a szakmai értékekről és a kétirányú nyitottságról egyaránt szól, de egyben figyelmeztetheti is egyesületünk vezetőségét arra, hogy a tagsággal végzett munkát át kell gondolni.)

A szombati nap is hozott erős szervezési tapasztalatot. A többnyire három szalon futó program fel tudta venni az érdeklődőket, de a nap végére, az utolsó időszávrá már megfogyatkozott a létszám: a jelzés szólhat arról is, hogy nem volt eléggé vonzó a záró programsor, de lehet, hogy nagyon is másról szól, akár arról, hogy meddig tarthat egy rendezvény a látogatók szerint – értelmezhetjük úgy is, hogy valamivel korábban kellett volna zárni. Az is lehet, hogy nem kell ezt „túldrámázni”, mindössze annak a jelzése ez, hogy a második nap végén elég lett volna az addigi három helyett két párhuzamos program.

Aztán a sikeres nagyrendezvény után hamarosan helyrebillent a (szervezői) lelki egyensúlyunk: a regionális módszertani rendezvényektől többet vártunk. Gyakran kapja meg az, aki fővárosi helyszínre tervez és szervez, hogy na és akkor mi lesz a vidékkel. Most azt láhattuk, hogy sikeresebb volt a helybe vitt programnál a „központi”. De lehet, hogy itt is csak az időpontról van szó: nem biztos, hogy november második felére, december elejére célszerű a regionális programokat időzíteni.

A Drámapedagógiai Magazin 2019. évi utolsó számában 250-nel nyitunk, és 25-tel zárunk. Közben van egy szomorú 10-es is... És kapunk bábos kitekintést, nem különben zenei dramaturgiait. A nyelvi játékokra azoknak is érdemes ránézniük, akik a hétköznapijaikban nem nyelvtenárkodással foglalkoznak, hátha találnak köztük adaptálhatót. És persze kár lenne kihagyni a színjátszással foglalkozó cikkeket is.

Fogságban – 250.

Parti Judit

Ha egy színházi nevelési előadás elzötyög egy-két évet, az alkotók méltán dörzsölhetik a kezüket, mert ez máris kellő bizonyíték arra, hogy a pályázati pénz minden cseppje a társadalom javát szolgálta. Ha egy előadás 250. alkalommal is érdekes, ott ennél valamivel többről lehet szó. A Kerekasztal Színházi Nevelési Központ *Fogságban* című előadása novemberben a hatalom kérdéskörét járta körül harmadfélszázadszor is sikerrel.

„Ennyi gyereknek túl nehéz olyan csöndben osonni, hogy az örök ne vegyék észre.”

Hogy a siker definíciója színházi nevelés esetében mi is pontosan, azt a több területről verbuválódott szakértői gárda próbálta körülírni legalább a maga számára 2019. november 7-én, amikor a *Fogságban* 250. előadását egy óbudai általános iskola második osztályával együtt élhette végig.

Az előadást 2006-ban játszották először, amikor a Kerekasztal Színházi Társulás vezetését az alapító Kaposi László átadta a Bethlenfalvy Ádám, Lipták Ildikó, Nyári Arnold hármasnak. Először készítette a társulat 1-2.

osztályosoknak előadást és egyben olyan komplex programot, ahol a színház és a gyerekek számára kínált részvételi lehetőségek szétválaszthatatlanul éltek egymás mellett. Hans Christian Andersen meséje, *A császár új ruhája* szolgáltatott alapanyagot a drámához, amit a gyerekek aktív részvétele nélkül valóban lehetetlen lett volna eljátszani.

Kovács Zsuzsa pedagógus, akinek az egykori osztálya részt vett a bemutató előadáson, szuperlatívuszokkal zsonglörködve idézte fel az első előadás utáni eufóriát. Az ő számára anno a tanulás új formájával való találkozás, a diákok számára a szabadság táplálta ezt az élményt.

A magyar közoktatás sajnálatos jellemzője, hogy a relatíve nagy tananyag nem teszi lehetővé, hogy az órán a tanulók gondolkodni tanuljanak. A 2000-es PISA -kutatás óta nem látszik változni, hogy a magyar diákok legnépszerűbb tanulási stratégiája a magolás. A PISA-teszt ugyanakkor nem a diákok lexikális tudására kíváncsi, hanem azt méri, hogy a megszerzett ismereteket a diák tudja-e hasznosítani a gyakorlatban. Az évek haladnak, az eredmények romlanak – esetleg stagnálnak, Maruzsa Zoltán köznevelésért felelős államtitkár szerint például –, ellenben nekünk muszáj arra következtetnünk, hogy mégsem megy a tudás hasznosítása olyan jól. Kovács Zsuzsa arról számolt be, hogy az egykori előadás egy kaput nyitott ki nemcsak az osztály, hanem az ő számára is, amelyen azért volt érdemes belépni, mert az ő személyes szakmai hozzáállása a gyerekekhez meg tudott változni – ha nem is varázsütésre, de elmozdult egy egészségesebb tanító-diák dinamika felé. Az osztályában rácsodálkozott gyermekekre: akik nem voltak a közösség meghatározó tagjai, azok is kinyíltak az előadás terében, sok „néma” megszólalt.

„Ugye, szép császár vagyok? Ugye, jó császár vagyok?”

Dr. Gajdó Andrea, az ELTE-TÓK adjunktusa a tanítóképzés iránt elkötelezettként örömmel számolt be arról, hogy a jövő tanítóinak a drámapedagógia eszközét az egyetemen kötelező óraszámában a kezükbe fogják adni. Ez egy komoly lépés lehet abban a küzdelemben, ami Magyarországon a drámapedagógia ügyében folyik. A '70-es évek óta beszélhetünk a módszer megjelenéséről, bár a diktatórikus társadalmi rend a legkevésbé sem preferálta, hiszen ahhoz segít hozzá, hogy a tanulók képesek legyenek saját véleményüket alkotni és azt megosztani a világgal.

A Fogságban címe elsőre nem sok jót ígér egy 7-8 évesnek – bár nincs gyerek, akinek ne volna ismerős a büntetés. A börtön ebben az esetben mégsem a kegyetlenség helyszíne, hanem a mesevilág részeként izgalmas hely a cselekvésre, lehetőség a változtatásra. Az adjunktus szerint a mai gyerekeknek nagyobb a szabadságba vetett hite, az önmagukért való kiállás képessége.

Dr. Gyurkó Szilvia gyermekjogi szakértő (Hintalovon Alapítvány, wmn.hu) szerint mára mind az autoriter, mind a teljes szabadságot adó nevelés megdőlt. Könnyű hatalmat gyakorolni és megfélemlíteni egy gyereket, ha igazából nem ismerjük. Haim Omer pszichológus „új hatalom-gyakorlás” elmélete azonban pont a Kerekasztal előadásával rokon magatartást szorgalmaz mind a szülők, mind a nevelők számára. Az „új hatalomgyakorlás” gyökere ott van, hogy a nevelő érzelmileg és fizikailag is jelen van, elérhető a gyerek számára – nem magasan fölötte helyezkedik el.

A direkt hierarchia helyett támogató közösséget, a gyerek feletti kontroll helyett a nevelő önkontrollját, azonnali büntetés helyett a tettek következményét ajánlja. A szakember szerint erre az „új hatalomgyakorlás”-ra adott valós példát ez az előadás.

„Nem félek! – kiáltottam. De félttem.”

Az előadást Perényi Balázs rendezte, aki 2006-ban először dolgozott a Kerekasztallal és színházi nevelési előadással is. A Kaposi nélküli társulatnak jót tett a tapogatózás időszaka, azzal együtt, hogy Perényi sokszor nézte újra és alakította a darabot a társulattal együtt a bemutató óta. A mostani változat letisztultabb, sallangmentesebb színházi nyelvet mutat, amint ami az indulást jellemezte. Herczog Noémi (Színház c. folyóirat) kiemelte a gyerekekkel közösen létrehozott, érvényes színházi pillanatokat. Ahogy a börtönben egyenrangú fiút játszó drámatanárt árulás gyanúja miatt a gyerekek nem engedték a beszélgetésbe, ahogy valódi izgalommal osontak, szöktek ki a „börtönből” – ezek számunkra, nézőként is esztétikai értékkel telített helyzetek voltak.

Azt, hogy mit él át egy gyerek egy ilyen előadáson, történetesen egészen pontosan tudom. Amikor a magyar drámapedagógia intézményesült valamelyest 1992-ben a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ formájában Gödöllőn, jómagam éppen ott voltam általános iskolás. Valami csoda folytán az én osztályomat pont befűjta a szél tanítóstul a *Fehérlófia* című előadásra, ami az első volt a társulat életében – az enyémben nem különben. Annyit tudtam mindössze, hogy *valami színház* lesz. Ez a *valami* rám olyan hatást tett, hogy így, cca 27 év távlatából is emlékszem arra, hogy mi zajlott abban a teremben. Az a csoda velem mindenképpen megtörtént, hogy az a rettenetesen szorongó gyerek, aki voltam, abban a teremben megtapasztalta, hogy azok között a falak

között megszűnnek a félelmei, s kinyílik egy új világ. Akkor vettem át életemben először azt az üzenetet, amit legrövidebben így lehet mondani: van választásunk.

„Ne aggódj! Senki sem fogja elismerni.”

Ha lehet relevánsan beszélni gyerekeknek a hatalomról, több nézőpontból mutatva a működését, akkor van mit ünnepelni a 250. előadáson. Mert a színházi nevelést valóban az tartja életben, hogy van rá igény. Ha van rá igény, akkor valami érvényeset sikerült megfogalmaznia és úgy továbbadnia, hogy a cselekvésből tudás lehet. Ha van színházi nevelési siker, akkor talán ez az. Végül talán is nem a siker számít, hanem hogy ki az, aki tapsol. Akik a 250. előadás kerekasztal-beszélgetése után megtették: Dr. Gajdó Andrea, Dr. Gyurkó Szilvia, Herczog Noémi, Kovács Zsuzsa és jómagam.

(Az alcímek az előadás szövegéből származó idézetek.)

Fogságban // színházi nevelési előadás

Szereplők: Bethlenfalvy Ádám/Szalai Ádám, Hajós Zsuzsa, Lipták Ildikó, Nyári Arnold

Alkotók:

díszlet: Braun Orsolya;

jelmez: Szabó Zsuzsa;

rendező: Perényi Balázs

Kié a színjátszás?

Bethlenfalvy Ádám

Annak a rövid prezentációnak, amit Szegeden a **Gyermekszínház körkép**¹ szakmai összejövetelel tartottam, még más volt a címe. De úgy gondolom, hogy a leírt változat szerteágazó témáit jól összefoglalja ez a címmé növekedett kérdés. Az írásban röviden kitérek arra, hogy milyen struktúrában kapcsolódik egymáshoz a színház és az oktatás néhány európai országban. Majd a színjátszás területén dolgozók számára is hasznos kérdéseket vetek fel egy angolszász színházi fogalom és módszeregyüttes, a DEVISING kapcsán.

Nemzetközi kitekintés

Az, hogy milyen struktúrában kapcsolódik a két terület egymáshoz különböző országokban bizonyos mértékben árulkodik arról is, hogy mit gondolnak arról: *kié a színház?* Ki alkalmas arra, hogy használja? Mit kezdhet a színházzal az oktatás.

Vatai Éva² részletesen ír a Franciaországban működő *partenariat* rendszeréről. Ebben egy professzionális rendező és egy pedagógus dolgozik együtt egy csoporttal az előadás létrehozásán. Fontosnak tartják, hogy a rendező a színházi életben is aktív legyen, csak akkor szerződhet a diákokkal folytatott munkára, ha belátható időn belül dolgozott professzionális színházban. Ez a rendszer a középiskolai színház fakultáción érettségire készülő diákok gyakorlati képzésének a része. A rendszerben résztvevőkkel folytatott beszélgetéseimből azt szűrtem le, hogy a folyamatot elsősorban a színházi szakember irányítja, és bár elvileg partnerségben dolgoznak, a pedagógus inkább csak jelen van a folyamatban. A francia rendszer a művészeti életben aktív színházi alkotót tartja a színház gyakorlatának oktatására alkalmas szereplőnek. Természetesen az oktatási rendszer más területein is alkalmaznak dramatikus módszereket egyes tanárok tantárgyi órákon, például a nyelvoktatásban, de a színjátszáshoz legközelebbinek a *partenariat* rendszere mondható.

Éles a kontraszt a német rendszerrel, ahol az iskolában választható „színház” órákat színházpedagógusok tartják³. A tanárok célja, hogy az órát szabadon választó összes diák részt vehessen az alkotófolyamatban, aminek egy előadás a végkifejlete. Emellett persze a németországi színházak mindegyike kínál programot a fiataloknak, de ezeknek inkább társadalmi céljai vannak, és nem kapcsolódnak közvetlenül az oktatási rendszerhez⁴.

¹ <https://drama.hu/2019/05/gyermekszinhazso-korkep-helyzetjelent-es-a-helyzetek-jelentes-e/>

² Vatai, Éva. „Színház és nevelés: néhány intézmény-modell frankofón országokból”. *Drámapedagógiai Magazin*, 2000, Különszám, pp. 10–14.

³ Különböző tartományokban más-más rendszer működik, de ez nagy általánosságban helytálló információ.

⁴ Bethlenfalvy, Ádám „Színházi nevelési programok – Nemzetközi kitekintés”. In: Cziboly szerk. (2017): *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyv*. InSite Drama: Budapest